

COMPLOTTEN IN DE KLAS

HOE GA JE DAAR ALS DOCENT MEE OM?

WAT MOET JE (NIET) DOEN, WAT ZEG JE TERUG?

Denken in complotten

Soms kan een uitlating of opvatting van een leerling een les helemaal op z'n kop zetten. Hij of zij komt dan – verwacht of onverwacht – uit de hoek met een verhaal of idee dat haaks staat op jouw wereldbeeld en de feiten die je voor waar aanneemt. “Eén grote samenzwering...”

Vaak is de aanleiding een discussie in de klas over de wereldpolitiek, over een grote, al dan niet recente ramp, een bloedige aanslag of een mondiaal conflict dat veel in het nieuws is.

- “Islamitische Staat? Dat zijn helemaal geen moslims, daar zit de Amerikaanse geheime dienst achter!”
- “De aarde warmt helemaal niet op! Dat wordt verzonnen door zgn. wetenschappers.”
- “Wist je dan niet dat de Joden de Twin Towers hebben opgeblazen?”
- “Weet je wie veel invloed hebben...? De Illuminati, die besturen de halve wereld... Kijk maar dat kun je zien aan...”

Feiten?

Het tv-programma Nieuwsuur liet in april 2017 een docent maatschappijleer aan het woord. “Leerlingen zitten vol met complottheorieën en geloven de media en de overheid niet meer. Dat is heel zorgelijk. Ik ben zeker één op de drie lessen bij maatschappijleer of geschiedenis bezig met het ontkrachten hiervan.” In een rondvraag onder 190 docenten maatschappijleer en geschiedenis geeft 80% van hen aan het soms of regelmatig oneens te zijn met leerlingen over feiten.

Denken in complotten komt in de klas vaak aan de oppervlakte als zich schokkende gebeurtenissen voordoen die schreeuwen om een grote verklaring. Complotconstructen kenmerken zich doordat er twijfels worden opgeworpen over ‘zogenaamde’ bewijzen of ‘harde’ feiten.

Leerlingen zetten vraagtekens bij de dominante verklaring zoals die wordt verspreid in de reguliere media. Ze geloven soms heilig in ‘hun’ verhaal en hebben regelmatig al heel wat spuurwerk verricht.

Vandaag de dag is het internet de voornaamste informatiebron om 'alternatieve' motieven te zoeken of schuldigen aan te wijzen. Een complot of een samenzwering wint aan kracht als het een antwoord geeft op kritische vragen; als er historische vergelijkingen worden getrokken en als het met grote stelligheid wordt gepresenteerd.

VAN ALLE TIJDEN

Complotten komen niet alleen voor in deze roerige, voor veel mensen ook onzekere tijd. Het is goed om te weten dat ze van alle tijden en alle eeuwen zijn. In de derde eeuw bijvoorbeeld werd onder christenen het gerucht verspreid dat Jezus en Maria Magdalena getrouwd waren; een mythe die in het bekende boek en dito film *De Da Vinci Code* na 17 eeuwen nog steeds nagalmt. In de Middeleeuwen kregen Joden en ook Roma ('zigeuners') de schuld van het uitbreken van de pest. Joden werden beschuldigd van het feit dat ze christelijke kinderen hadden vermoord, om het bloed van hen te gebruiken bij het maken van matses.

Religieuze en etnische minderheden spelen in complotten vaak een belangrijke rol, als voorwerp van haat en ook regelmatig als voorwerp van vervolging.

In overwegend protestantse westerse landen zag men eeuwenlang vaak een jezuïtische (katholieke) samenzwering achter bepaalde onaangename en moeilijk te verklaren gebeurtenissen. Over Paus Franciscus, de eerste jezuïtische paus, doen ook recent nog allerlei complotverhalen de ronde op internet. De nogal besloten broederschappen van vrijmetselaars zijn er vaak van verdacht om erop uit te zijn in het geheim de staatsmacht over te nemen. Wat betreft complotdenken is er vandaag de dag niet veel nieuws onder de zon.

Complotten zijn aantrekkelijk

**Bij groot nieuws wemelt het van de geruchten.
Waarom zijn verhalen over complotten populair?**

Deze tijd is vergeven van informatie, en toch weten we steeds minder, lijkt het wel. Men pikt hier wat op en neemt daar wat van mee, maar bestaat er nog wel voldoende vaststaande kennis die door iedereen wordt gedeeld? 'De' waarheid en 'de' werkelijkheid staan in onze samenleving voor veel mensen, jong én oud, op lossen schroeven. Jongeren halen hun nieuws niet langer uit de krant of van de tv, maar uit gedeelde en nauwelijks te verifiëren berichtgeving verspreid via de sociale media.

Daarbij ontstaat veel ruimte voor complotten die als anker fungeren, houvast bieden en ongenueanceerd worden gepresenteerd: 'zij' zijn de daders en 'zij' zijn de slachtoffers. Wanneer een situatie of gebeurtenis in het nieuws niet te verteren is, worden er alternatieve verklaringen gezocht. Alternatieve verklaringen worden bovendien steeds sneller verspreid. Na de aanslagen van teruggekeerde Syriëgangers in en rond Brussel in 2016, waarbij 35 mensen omkwamen, was er binnen 'no time' een animatie gemaakt. Deze animatie, verspreid via de sociale media, wilde twijfel zaaien over de ware daders: de Israëlische geheime dienst zou achter de aanslagen zitten.

DE DYNAMIEK VAN POLARISATIE

Polarisatie is groeiend wij-zij denken. Twee groepen staan tegenover elkaar. Met behulp van oneliners, simpele beweringen, wordt de tegengestelde groep zwartgemaakt.

Waar polarisatie en extremisme toenemen, groeit ook het denken in tegenstellingen. Als het wij-zij denken vergroeid is, hecht verankerd, wil men soms een andere waarheid niet meer aannemen.

Een complot is dan het toevluchtsoord. Het bevestigt het wantrouwen van 'jouw' groep versus een of meer andere groep(en). Een complot is eveneens een uiterst krachtig instrument om twijfel te zaaien in de zogeheten middengroep, leeftijdgenoten die minder gemakkelijk een standpunt innemen. Een complotconstruct wordt ook benut om de eigen achterban mee te nemen in de logica die gebruikt wordt om eigen handelen te rechtvaardigen. Om het vijandbeeld handen en voeten te geven. Dit laatste gebeurt niet altijd alleen uit ideologische overtuiging, maar ook omdat er simpelweg veel geld valt te verdienen in de wereld van nepnieuws. Mensen klikken nu eenmaal graag op sensationele berichten; daar maken makers en adverteerders slim gebruik van.

Als een leerling in een les bij het vak geschiedenis of burgerschap een complot poneert, is het goed om als eerste te beseffen dat leerlingen pubers zijn.

Wellicht meer dan veel volwassenen zijn zij op zoek naar nieuwe, opwindende en choquerende verhalen.

Complotten maken de wereld spannend.

Complotten maken de wereld tevens begrijpelijk. Deze snelle en snel veranderende wereld is (te) complex. Houvast is daarom voor jongeren een verademing. Door een complotconstruct krijgen jongeren grip op de werkelijkheid en op de stortvloed aan (slecht) nieuws. Een goede theorie, die past bij jouw eigen overtuiging, schept duidelijkheid. Het bevestigt de mening die je al had en laat de twijfel stoppen. De onzekerheidstolerantie neemt af in Nederland, het “ik weet even niet hoe het in elkaar steekt” hoor je mensen bijna niet meer zeggen. Daarnaast zijn we geneigd om informatie te zoeken en gemakkelijker aan te nemen die onze opvattingen bevestigen en ondersteunen, in plaats van te zoeken naar informatie die het tegendeel bewijst. In de psychologie heeft dit een naam: het ‘bevestigingsvooroordeel’.

Een complot of samenzwering legt de wereld uit op een manier die past bij de beelden over ‘wij’ en ‘zij’, over de eigen of de andere groep. Het is soms moeilijk voor te stellen dat een ramp gewoon een ongeluk was, een onfortuinlijk toeval. Of dat een aanslag gepleegd werd door een gewelddadige eenling of een kleine groep. Als er informatie ontbreekt of onduidelijk is, zorgt dat voor vraagtekens die breed worden uitgemeten in de pers. Buitengewone gebeurtenissen of beweringen vragen om een buitengewone verklaring of buitengewoon bewijs.

Een andere reden waarom een complot zo aantrekkelijk kan zijn, is omdat je je kunt aansluiten bij een groep. Het sluit in zekere zin aan bij een menselijke basisbehoefte: zekerheid en stabiliteit en het behoren tot een groep.

NEPNIEUWS OF COMPLIT?

Niet alle 'nepnieuws' is direct een complot en niet alle complotten zijn alleen maar terug te voeren op uit de duim gezogen en via de sociale media verspreide nieuwsberichten. Er zijn echter wel flinke raakvlakken en er is een groot grijs overgangsgebied tussen deze twee. Ook nepnieuws wordt gemaakt en rondgepompt om politieke verwarring te zaaien; zeker als het (semi-)professioneel gebeurt. Veel nepnieuws wordt gemaakt om er geld aan te verdienen; nieuwssites die voor 100% van reclame afhankelijk zijn, leven van spannend, choquerend (nep)nieuws. Vluchtelingen en asielzoekers worden door sommige fabrikanten van 'nepnieuws' systematisch in een kwaad daglicht gesteld.

Het doel van nepberichten is vaak niet dat we ze ook echt geloven, maar dat we op den duur niks meer gaan geloven. Twijfel zaaien, scepsis kweken, cynisme en onverschilligheid voeden, daar is het een aantal fabrikanten van nepnieuws om te doen. Maar geheel los hiervan: achter het maken en verspreiden van nepnieuws zitten ook regelmatig grappenmakers. Mensen die het leuk vinden om met 'knippen en plakken' een vrolijk filmpje te maken dat veel hits scoort op YouTube en discussies in de samenleving ontregelt. Hoe dan ook, goed omgaan met (sociale) media is een belangrijke vaardigheid die jongeren moeten leren beheersen. Mediawijsheid wordt een steeds belangrijker vak!

De rol van sociale media

Stellige beweringen doen het altijd beter dan genuanceerde uitspraken. Sociale media lopen over van 'oneliners', ongefundeerde meningen en harde tegenstellingen. Jongeren voelen zich gedwongen om over alles en nog wat standpunten innemen. Sociale media vormen voor gebruikers meer en meer een soort bubbel waarin ze blijven hangen. Ieders bubbel wordt gevoed met steeds terugkerende informatie van dezelfde strekking.

Veel mensen, jong en oud, zijn zich nog te weinig bewust van de 'bubbel' waarin ze in de sociale media zitten. Die bubbel wordt mede veroorzaakt door het gebruik van algoritmes. Het nieuws dat op deze manier wordt verspreid heeft daardoor vooral een zelfbevestigend effect. Het contact met gelijkgestemden bevestigt gesuggereerde feiten en versterkt de eigen mening. Een tegengeluid dringt nauwelijks door tot hun bubbel. Het is van belang dat mensen dit inzien en er leren mee om te gaan.

Wat zie je?

Je kunt lachen om of schrikken van de absurditeit of de ernst van een complotconstruct dat een jongere soms zonder blikken of blozen kan verkondigen. Vervolgens kun je proberen om er met feitelijke tegeninformatie tegenin te gaan. Maar probeer ook iets anders te zien. Wat zie je, als je door het verhaal van de leerling(en) heen kijkt? Waar is hij of zij mee bezig of naar op zoek?

Het overwegen van en geloven in een complot vertelt je iets over de behoefte van een leerling. Het gedrag en het complot zijn het topje van de ijsberg, maar waar komt het vandaan? Wat is het dat deze leerling niet kan accepteren? Wat zegt dit over zijn of haar identiteit? Met welke groepen voelt de leerling zich verbonden?

De toegenomen aanwezigheid van complotconstructen laat iets zien over groeiend wantrouwen in de gevestigde orde en een gebrek aan grote verhalen waar men in gelooft. Een complot kun je – om met de woorden van wetenschapper Jelle van Buuren te spreken – goed zien als ‘gecodeerde sociale kritiek’. Deze kun je alleen ontcijferen door in gesprek te gaan en in verbinding te blijven. En misschien kun je ook proberen om dit samen met de leerling(en) te ontcijferen.

Piketpalen

Natuurlijk moet je sommige leerlingen begrenzen als ze écht over de schreef gaan met een complotconstruct. Aanzetten tot haat, geweld of discriminatie kan niet en mag niet. Hier moet je – het liefst in een veel eerder stadium – in de klas duidelijke piketpalen slaan. Een leerling bijvoorbeeld die de Holocaust (de moord op zes miljoen joden tijdens WO II) ontkennt of ridiculiseert, doet dat zelden op een neutrale manier, maar meestal alleen met het doel om uit te dagen en te kwetsen. Ga daar tegenin. Laat hem of haar niet te ver gaan; stel grenzen.

Maar in (bijna) alle andere gevallen: probeer vanuit een open en nieuwsgierige houding in gesprek te blijven en de leerling uit te nodigen

meer te vertellen over hoe hij of zij tot deze overtuiging is gekomen. Probeer uit te vinden waar het vandaan komt. Zo krijg je meer zicht op de behoeften van de leerling en de leefwereld waarin deze zich bevindt. En kun je gaan werken aan kritische menings- en persoonsvorming.

IJSBERG

De Amerikaanse psycholoog David McClelland gebruikte het beeld van een ijsberg om duidelijk te maken hoe hoorbare uitspraken en zichtbaar gedrag van mensen – het topje van de ijsberg – wordt aangestuurd door een veel groter deel van de ijsberg onder water.

Om leerlingen te kunnen begrijpen, is het van belang om ook onder de waterlijn te kijken. Daar zitten onze persoonlijke kenmerken, normen en waarden, onze motieven (drijfveren) en onze overtuigingen. De componenten onder de waterlijn in het ijsbergmodel van McClelland kunnen versterkend of blokkerend werken op het zichtbare gedrag. Wil je gedragsverandering bij leerlingen bewerkstelligen, dan moet je deze onderwater-componenten er altijd bij betrekken.

Betrokken leerlingen

Hoe gek het ook klinkt, het uiten van een complotconstruct kan ook aangeven dat de leerling (al) een bepaalde mate van kritisch denken beheerst en lef heeft om dit te uiten. Hoewel sommige leerlingen met een complotconstruct hun ouders napraten, zijn de meesten zelf op zoek gegaan om buiten de gebaande paden de werkelijkheid te bevragen. Dat dit laatste soms wat eenzijdig is en niet diepgaand genoeg, is hetgeen doorbroken moet worden.

Zij moeten zich bewust worden van ‘bevestigingsvooroordelen’ en vooral leren op zoek te gaan naar feiten die hun visie verbreedt of tegenspreekt. Bovendien: een complotconstruct laat soms een mate van betrokkenheid zien, een wens tot een betere wereld. De leerling is dus al goed op weg naar twee doelen van het onderwijs: kritisch leren denken en betrokkenheid bevorderen. Wellicht iets anders dan gewenst, maar hij of zij vertoont het wel.

En, zou je een complotconstruct niet óók kunnen – of zelfs moeten – zien als onderdeel van de identiteit van een leerling? Als je eerst en vooral gaat proberen om het complot te weerleggen, voelen leerlingen dit snel als het onderuithalen van hun eigen ‘ik’. Als je als leerkracht bij het horen van een complotconstruct vól tegengas geeft – met je gezag als docent en met zoveel mogelijk cijfers, feiten en argumenten – zullen de tegenstellingen in de klas eerder worden versterkt dan geslecht.

SLECHT WAPEN TEGEN VOOROORDELEN

Een les uit de sociale psychologie: feiten zijn eigenlijk een slecht wapen tegen vooroordelen. Vooroordelen – en ook complotconstructen – zijn emotioneel geladen standpunten en oordelen. Kun je met feitelijke (tegen-)informatie leerlingen écht bereiken en hen van mening doen veranderen? Waarschijnlijk niet. Bijna iedereen, jong én oud, heeft last van de ingebakken neiging van mensen om feiten te accepteren die hun mening ondersteunen en feiten te verwerpen die haaks staan op hun mening.

Pak jij het ook anders aan?

Je hoort een complot en je eerste reactie is om het te weerleggen. Logisch. Je bent leraar om je leerlingen te leren hoe de wereld in elkaar zit. Maar de kans is groot dat je polarisatie versterkt: je jaagt de leerlingen die in het complot geloven, tegen je in het harnas. Je wordt onderdeel van de 'tegenpartij'. Een gesprek wordt dan niet gemakkelijker.

Geen olie op het vuur

In dit geval ben je ook leraar om je leerlingen te begeleiden zelf (in) te zien hoe de wereld in elkaar zit. De wereld is niet zo klaar als een klontje. Het is een complexe wereld met diverse werkelijkheden. Wie ben jij om te zeggen hoe alles in elkaar steekt? Op welke bronnen baseer jij je en in welke 'bubbel' zit jij? Sta jij nog open voor een andere werkelijkheidsopvatting of geloof je ook stellig in één 'waarheid'? Het is een spanningsveld: tussen begrenzen en kennis overdragen en uitnodigen tot verder onderzoek waarin je gezamenlijk onderzoekt.

De belangrijkste taak van de leraar is om leerlingen te leren altijd kritisch te blijven en open te staan voor tegeninformatie. Leerlingen moeten leren andere dingen te overwegen en zelf te schoppen tegen hun eigen aannames. Overdrijf het risico niet dat ermee gepaard gaat: dat remt de open discussie. Realiseer je ook dat echte complotten (kunnen) bestaan.

Op losse schroeven

Door niet te stellig tegen te spreken, maar de discussie, de uitwisseling van gedachten en het samen op zoek gaan te faciliteren, blijf je in gesprek. Je wordt partner in het onderzoek en minder 'de vijand' omdat je het complotdenken alleen maar tegenspreekt. Dat betekent niet dat je alle waarheid moet gaan relativiseren. Zoek de balans! Waarheid is ook niet zo volledig gedemocratiseerd, dat er helemaal geen waarheid overblijft. Je mag best jouw waarheid benoemen, maar je moet wel bereid zijn om ook jouw waarheid echt te bevragen en te laten bevragen. Dat is jouw verzoek aan de leerlingen; dat moet je zelf ook bereid zijn te doen.

Durf jij je eigen mening ook op losse schroeven te zetten? Door in de eerste plaats te luisteren naar leerlingen, ook als je het helemaal niet met ze eens bent (of wilt worden)? Realiseer je wel dat je ook tegengas kunt geven zonder dat je zelf keihard een tegengestelde positie gaat verkondigen. Je kunt leerlingen zelf laten zoeken, elkaar laten bevragen, et cetera.

GOEDE VRAGEN STELLEN

Een gesprek in de klas over een complotconstruct kun je het best op gang brengen met open vragen. Kun je dat uitleggen...? Wat bedoel je met...? Heeft iemand hierover een vraag...? Wil je leerlingen stimuleren om tegenargumenten te verkennen, vraag dan bijvoorbeeld: 'Wat zou iemand die het niet met je eens is zeggen...?' Of: 'Kun je een tegenvoorbeeld geven...?' Of vraag aan alle leerlingen: 'Hoe kun je nagaan of dit waar is...?'

Richt je op de aantrekkingskracht

Als je serieus tijd en gelegenheid kunt vinden om samen met leerlingen een complotconstruct te bevragen en te deconstrueren, houd dan in je achterhoofd dat de voedingsbodem ervan niet rationeel maar emotioneel is. Probeer in te spelen op de aantrekkingskracht van het complot.

Een complot is aantrekkelijk omdat het de complexe werkelijkheid eenvoudig maakt. Probeer op een creatieve manier het wij-zij denken ter discussie te stellen.

Complotten waarin leerlingen echt geloven zijn bouwstenen van hun identiteit. Die weerleggen, onderuithalen of simpelweg hen uitlachen, betekent dat je dit naar de identiteit van de leerling doet. Daar gaat de veiligheid en het contact dat je met een leerling of klas hebt... Er staat dus heel wat op het spel!

DOEN:

ZELF AAN DE SLAG! De aantrekkingskracht van een complot of van nepnieuws kun je inzichtelijk maken door leerlingen zelf aan het werk te zetten. Maak een complot waar mensen in gaan geloven; maak een verzonnen nieuwsbericht, liefst met foto of filmpje, en probeer daarmee mensen om de tuin te leiden. Op de site www.gestolengrootmoeder.nl van Peter Burger, onderzoeker en docent journalistiek en nieuwe media, zijn allerlei soorten voorbeelden en tips te vinden. Iedereen leert het beste hoe het (niet) moet, door het zelf een keer uit te proberen.

Voor alles: veiligheid

Twijfel zaaien, overal vragen over stellen en relativiseren is goed maar, zoals eerder gezegd, er zijn grenzen. De belangrijkste grens ligt bij bewust geweld propageren, haat zaaien, kwetsen en groepen wegzetten. Een klas mag geen vrijplaats worden voor het ontwikkelen van vijanddenken en het zoeken naar zondebokken. Op die manier komt de sociale veiligheid in de klas en op school in gevaar.

Een gesprek voeren naar aanleiding van complotdenken vereist een veilig klimaat en een gedeeld normen-en-waardenkader van waaruit je werkt als leraar. Het is onomstotelijk van belang om de grenzen te bewaken, dan ontstaat de vereiste veiligheid. Maar om het gesprek gaande te houden, dien je ook uit te nodigen. Je blijft dan in contact en kan het gesprek aangaan. In dit gesprek ligt de nadruk niet zozeer op 'wat' er wordt gedacht, maar 'hoe' er wordt gedacht.

DOEN:

MEERDERE PERSPECTIEVEN

Zoek een foto die relateert aan een maatschappelijke discussie, waarop veel te zien is, met mensen er op. Bekijk samen met de klas de foto en laat leerlingen eerst individueel opschrijven wat ze zien. Laat ze vervolgens individueel opschrijven welke gedachten in hen opkomen en wat ze over de mensen op de foto zouden willen weten. Laat leerlingen in paren of kleine groepjes bespreken wat ze hebben opgeschreven en deel deze informatie plenair. Wat waren de verschillen? Zag leerling X iets anders leerling Y? Waarom zijn er verschillende antwoorden bij het zien van dezelfde foto?

DOEN:

MEERDERE WERKELIJKHEDEN

Deze werkvorm kun je inzetten bij het bespreken van een groot mondiaal conflict. Verdeel de groep of klas in vier groepen en laat een groep het nieuws op Facebook volgen. Een ander groepje volgt de NOS, een derde groepje speurt Twitter af en het vierde groepje CNN. Hoe wordt het conflict gepresenteerd? Wie wordt aan het woord gelaten? Bedenk van te voren een aantal vragen waar alle groepen op moeten letten. Het geeft inzicht in het feit dat wij ook maar een gedeelte meekrijgen van een hele grote werkelijkheid. Je zou hier ook een bewegingsoefening van kunnen maken. Ieder groepje presenteert na een week zijn resultaten in een soort live nieuwsshow in de klas. Geef iedere leerling een actieve rol. Vervolgens verplaatst iedere leerling zich minimaal één keer naar een andere nieuwszender om een ander perspectief, een andere 'werkelijkheid' te ervaren.

DOEN:

EERST NADENKEN, DAN REAGEREN

Geef leerlingen een kopie van een bericht uit de krant over een actueel complex maatschappelijk thema waar je met hen over wilt discussiëren. Dat kan een thema zijn naar aanleiding van een complotconstruct dat je hebt opgevangen, maar dat is niet noodzakelijk. [Alternatief: laat ze een filmfragment zien.] Geef ze – na het lezen, maar voordat ze met elkaar in discussie gaan, al dan niet in groepjes – eerst een paar vragen die ze individueel moeten beantwoorden. Bereid een aantal feitelijke vragen voor, open of multiple choice, dat maakt niet uit. Bijvoorbeeld: wat heb je gezien, wat heeft X gezegd, wie heeft ... gedaan? Je vraagt leerlingen dus om eerst na te denken en te

reflecteren en pas daarna hun mening te geven! Ervaring heeft geleerd dat leerlingen op deze manier minder snel zomaar wat roepen. Laat de leerlingen met de antwoorden op de vragen eerst een woordweb maken en start dan de discussie / het gesprek.

Tenslotte

Het is een verantwoordelijkheid van de school, om binnen de school een prettig klimaat te creëren waarin iedereen zich veilig voelt en zichzelf kan zijn. Een school moet ook voor zorgen voor een goed leerklimaat; leerlingen moeten worden toegerust op de (toekomstige) samenleving. Leerlingen zijn de maatschappij van morgen. En een school moet streven naar een inclusieve samenleving waarin voor iedereen een plaats is. Een inclusief, sociaal veilig leerklimaat ontstaat alleen door te (blijven) investeren in sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen en burgerschapsvaardigheden.

OEFENEN!

Hoe reageer jij op complotdenken bij leerlingen? Komt het bij jou op school regelmatig voor, dan is het slim om jezelf te trainen hoe te reageren. Een keer oefenen is het best! Dit kun je met collega's zelf organiseren, maar dat kan ook met de training 'Dialoog onder Druk' van Stichting School & Veiligheid. Of bij de afdeling Educatieve Projecten van de Anne Frank Stichting, met bijvoorbeeld een training 'Reageren op discriminerende opmerkingen'. Online kun je ook wat oefenen. Voor tips, zie het colofon.

NIET DOEN!

- Schrik niet van een complotverhaal van een leerling.
- Snoer een leerling niet de mond, tenzij haat of geweld wordt gepropageerd.
- Weerleggen of onderuithalen van een complotconstruct met alleen feitelijke tegeninformatie werkt vaak contraproductief.
- Probeer niet een discussie te winnen maar een gesprek te voeren.

DOEN!

- Probeer er achter te komen waar het complot vandaan komt. Wat zegt dit over de leerling?
- Ga samen met leerlingen op zoek naar waarheidsvinding. Wees hierbij open en nieuwsgierig.
- Zoek ook een balans; heel veel kan worden gezegd en onderzocht, maar niet alle waarheid is relatief.
- Probeer een werkvorm uit die het wij-zij denken ter discussie stelt of zoek naar een werkvorm waarmee je alle leerlingen stimuleert om open te staan voor tegeninformatie en andere perspectieven.

DE JUF PROBEERT MIJN
GEEST TE VERGIFTIGEN
MET DYBIERZE
OPVATTINGEN...

MAAR IK HOUD
DAPPER STAND

TROTS OP
JE JONGEN

RAPPORT
3
2
5
5

HAN DE KORT
© Comichouse.nl

Op de websites van de Anne Frank Stichting en Stichting School & Veiligheid is nog meer informatie te vinden over het thema complotdenken.

Voor meer werkvormen, tips, trainingen en ander lesmateriaal:

- www.annefrank.org/educatie
- www.schoolveiligheid.nl
- <http://burgerschapmbo.nl>
- www.gestolengrootmoeder.nl

Colofon:

Deze kleine 'toolkit' is een gezamenlijk initiatief van de Anne Frank Stichting (AFS), afdeling Educatieve Projecten en Stichting School & Veiligheid (SSV)

Auteurs: Fleur Nollet (SSV), Jaap Tanja (AFS)

Cartoons: Hein de Kort / Comic House

Afbeelding omslag: Hans Slegers Fotografie (in opdracht van SSV)

Met medewerking van: Femke de Koning (AFS), Hester van Eerten (SSV)

Met dank aan: Jelle van Buuren (Universiteit Leiden), Norbert Hinterleitner (AFS),

Bart Gielen, Jan Bennink, Karina Meeuwse, Lennart Nooij, Jaron Harambam,

Ben de Liema, Gerry Faber

Vormgeving: Anne Lammers

Druk: Drukkerij de Raddraaier

Maart 2018

